

Oponentský posudek na bakalářskou práci Adély Štancové *Zahraniční politika ČLR v zemích postkomunistické Evropy*

Toto je druhý posudek na bakalářskou práci Adély Štancové s názvem *Zahraniční politika ČLR v zemích postkomunistické Evropy*. Text prvního posudku přikládám v příloze tohoto posudku (viz Příloha 1). Novou verzi práce jsem pročetl a hodnotím její zlepšení ve srovnání s výtkami, kvůli nimž jsem nemohl doporučit první verzi textu k obhajobě.

Formální stránka:

Autorka částečně zareagovala na mé výtky. Zaprvé je práce koherentnější a již tolik nepůsobí dojmem dvou odlišných témat (čínské zahraniční politiky a čínského působení ve středovýchodní Evropě) vložených do jedné práce. Práci nicméně stále chybí kapitola, která by ji teoreticky ukotvila a konceptuálně vymezila buď v rámci literatury mezinárodních vztahů, nebo přístupů k analýze zahraniční politiky. Vzhledem k druhé výtce stále přetrvávají některé formální problémy v rámci citačních norem. V seznamu literatury chybí například odkazy na přednášky a zřejmě expertní rozhovor – „(z přednášek Martina Hály)“ a „(z rozhovoru s Jiřím Hudečkem)“ –, které by zde měly být zaznamenány včetně místa, času a případného názvu přednášky.

Jakkoli se autorka snažila vyřešit problém s tím, že rozsáhlé části první verze bakalářské práce byly čistými překlady prací jiných autorů, text stále vykazuje problémy špatného nakládání s použitou literaturou. I když jsou výrazně kratší, některé pasáže práce jsou stále přímými překlady. Části práce se tak zdají být stále složeny z do sebe zapadajících překladů cizích textů namísto vlastních slov autorky. Příkladem mohou být pasáže z článku Jeremyho Garlicka (2019):

„V celoregionální strategii využívá koncepty: „rozděl a panuj“, „trojský kůň“ a „ofenzivní merkantilismus“, jehož cílem je ohrožit spolupráci s EU prostřednictvím bilaterální spolupráce s jednotlivými členy. (Garlick, 2019)“

“There has been much talk of Chinese ‘divide and conquer’, ‘Trojan horse’ and ‘offensive mercantilism’ strategies designed to undermine the European Union (EU) through bilateral engagement with individual members.”

„Lze tedy předpokládat, že se ČLR snaží získat co nejvíce politického i ekonomického vlivu v regionu střední a východní Evropy tím, že využije aktérů v komerční sféře své země v rámci své koordinované celoregionální strategii. (Garlick, 2019)“

“Reasoning along these lines, it can be anticipated that China is seeking to gain as much political as well as economic influence as possible in CEE by using its commercial actors in a coordinated region-wide strategy.”

„Nečestná činnost čínských podnikatelů může být spíše normou než výjimkou, zejména pokud se jedná o soukromé firmy, což znamená, že Peking ne vždy ví, co čínské společnosti dělají, i když se snaží použít je jako statní agenty. (Garlick, 2019)“

“Rogue activity by Chinese businessmen may be the norm rather than the exception, especially where private firms are concerned, implying that Beijing does not always know what Chinese companies are doing even while it is attempting to use them as agents of the state.”

Obsahová stránka:

Po obsahové stránce došlo také k částečnému zlepšení. Samotná komparativní analýza Česka, Maďarska a Polska a její výstupy jsou oproti původní verzi věrohodnější. Problémy, které jsem popsal v původním posudku (viz. Příloha 1) nicméně přetrvávají, i když v menší míře. Výše a vespod zmíněná špatná práce s použitou literaturou často znemožňuje rozlišit samostatnou argumentaci autorky od přímých překladů jiných autorů. Teoretické a konceptuální vymezení práce stále působí nekoherentním dojmem. Koncepty – jako např. výše zmíněný ofenzivní merkantilismus – jsou často namátkově zmíněny a jen nepřímo vysvětleny namísto toho, aby se s nimi organizovaně pracovalo. Oproti předchozí verzi textu lze nicméně konstatovat kvalitativní zlepšení.

Z výše uvedených důvodů **doporučuji práci k obhajobě**. Hodnotím ji nicméně známkou **dobře – 3**. Zároveň komisi doporučuji, aby v průběhu obhajoby se studentkou prodiskutovala a zhodnotila její postup při práci s použitou literaturou.

Daniel Šitera, 20. prosince 2019, Praha

Příloha 1: Text oponentského posudku k první obhajobě bakalářské práce Adély Štancové *Zahraniční politika ČLR v zemích postkomunistické Evropy*

Formální stránka práce:

Práce má 67 stran a je členěna do čtyř kapitol. K formální stránce lze poznamenat tři výtky. Prvně se jedná o samotné členění práce, které z ní nevytváří kompaktní celek, v němž by jednotlivé kapitoly měly jasně definovanou funkci. Už v obsahu práce je těžké rozeznat, kolik kapitol práce vlastně má, pokud to máme srovnat s popisem struktury práce (ss. 8-9). Samotné funkce se nekoherentně objevují napříč prací. Jako příklad lze zmínit, že autorka namátkově zmiňuje koncepty jako „economic statecraft“ (s. 30) v kapitole, která se již má věnovat vymezení samotné zahraniční politiky ČLR v zemích takzvané postkomunistické Evropy. Samotné vymezení a odůvodnění výběru tří případových studií (Česka, Slovenska a Maďarska) otevírá v této kapitole a opakuje ho následně v poslední kapitole, která by se již měla týkat samotné komparativní analýzy. Částečně je to důsledkem faktu, že práci chybí jakákoli kapitola, která by ji teoreticky ukotvila a konceptuálně vymezila buď v rámci literatury mezinárodních vztahů, nebo přístupů k analýze zahraniční politiky. Diskuze použité literatury je nastíněna pouze ve dvou odstavcích úvodu práce. Částečně je to také proto, že práce je složena ze dvou víceméně oddělených celků. První část se věnuje vnitřním a vnějším motivům globálních aspirací ČLR, teprve druhá část se věnuje samotnému tématu zahraniční politiky ČLR v postkomunistické Evropě. Jakkoli jsou tato témata spojenými nádobami, tato práce je důsledně nepropojuje.

Druhou výtkou je nedodržování citačních norem. V seznamu literatury autorka nedodržuje citační normy jako takové. Dále v seznamu literatury neuvádí některé zdroje, z nichž čerpala. Jde například o odkazy na stranách 10 a 24 na přednášky a zřejmě expertní rozhovor – „(z přednášek Martina Hály)“ a „(z rozhovoru s Jiřím Hudečkem)“. I tyto zdroje by měly být v seznamu literatury/zdrojů zaznamenány včetně místa, času a případného názvu přednášky. Vzhledem k tomu, že velká část práce se spoléhá jen na tři až čtyři publikace a dále expertní *policy* studie, autorka měla navíc daleko důsledněji identifikovat pasáže, z nichž čerpala. To se totiž váže k poslední výtce.

Třetí výtka vznáší pochyby nad tím, jakým způsobem autorka prokázala schopnost pracovat s použitou literaturou. Některé části práce jsou totiž doslova převzaté od autorů a autorek, z nichž autorka čerpá. Minimálně je tomu v případě obou textů Ivany Karáskové (2013, 2018). Ilustrativní je srovnání originálu a jednoho z odstavců práce:

„In Central Europe, the start of the second decade of the 21st century has been marked by the rise of politicians with illiberal agendas, mostly pro-Russian orientation and a welcoming attitude towards China. After eight years in opposition, Viktor Orbán won his second premiership in 2010, almost immediately starting his campaign to fully control all facets of the Hungarian state, including the judiciary and the media, systematically removing the existing checks and balances. In the Czech Republic, Miloš Zeman became the first Czech president chosen by a direct popular vote in January 2013. He subsequently challenged the established constitutional order, and undermined existing pro-Western consensus in Czech foreign policy.“

(Karásková, 2018: 5)

„Ve střední Evropě byl začátek druhého desetiletí 21. století poznamenán vzestupem politiků s neliberálními agendami, převážně proruskou orientací a vstřícným postojem k Číně. Například v Maďarsku, když se v roce 2010 po druhé dostal k postu premiéra Viktor Orbán, téměř okamžitě zahájil svou kampaň zaměřenou na plné ovládnutí všech aspektů maďarského státu, včetně soudnictví a médií, a systematicky odstraňoval stávající kontroly a rovnováhy. V České republice se stal Miloš Zeman prvním českým prezidentem zvoleným na základě přímé lidové volby v lednu 2013. Jeho následující politika vedla k nedodržování zavedených ústavních zvyklostí a podkopání existujícího prozápadního konsenzu v české zahraniční politice. (Karásková, 2019)“

(Štancová, 2019: 30-31)

Obsahová stránka práce:

Autorka si vybrala velmi relevantní téma. Cílem její práce bylo analyzovat, jakou roli hraje postkomunistická Evropa v současném globálním projektu ČLR emancipovat se do reálné světové politické velmoci a rovnováhy Spojených států, nebo spíše takzvaného Západu. Předpokladem pro to byla teze, že ČLR se tento projekt snaží uskutečnit transformací vlastního (geo)ekonomického potenciálu ve zvýšení vlastní (geo)politické moci. Po roce 2012 se postkomunistická Evropa údajně stala prostorem, v němž se tento jinak globální politicko-ekonomický souboj mezi ČLR a Západem pozvolna otevírá, především díky foru 16+1 (dnes již 17+1), Belt and Road iniciativě apod. Práce měla za hlavní cíl komparativně vyhodnotit, zdali a jak se takovému globálnímu projektu ČLR daří uspět právě ve vybraných zemích středovýchodní Evropy, tzn. Česku, Polsku a Maďarsku. Tyto cíle se jí podařilo naplnit méně přesvědčivě ze tří důvodů.

Práce je zprvč tematicky pojata příliš široce, jak už plyne ze samotného názvu. V úvodu sice tento záběr autorka zužuje na období po nástupu Si Ťin-pchinga ro roce 2012 a existenci fóra 16+1. Respektive pokládá tři výzkumné otázky ohledně (i) důvodů zájmu ČLR o postkomunistické státy, (ii) je-li v tomto regionu čínská zahraniční politika (ne)úspěšná, a (iii) jaké důvody vedly k (ne)naplnění těchto cílů. K řešení těchto otázek se ale vrací teprve na stránce 30. Mezitím se zabývá podstatou čínského politického systému a vizí sama sebe jako globálního aktéra. Jakkoli se může jednat o spojitá témata, bakalářská práce se měla zabývat zahraniční politikou ČLR v zemích postkomunistické Evropy. Text je podobně přetížen historizačními odbočkami (do dob dynastie Tang 7. století, dob Mao Ce-tunga, dob vývoje vztahů ČLR se střední a východní Evropou po roce 1949, do těchto vztahů v případě jednotlivých tří zemí středovýchodní Evropy, apod.). Některé z těchto odboček jsou důležité pro uvedení kontextu, ale zároveň jen oddalují text práce od samotné analýzy. K samotné komparativní analýze se tak autorka dostává až na straně 35, respektive 38. Samotná komparace všech tří států probíhá na dalších 20 stranách, a nejde z těchto důvodů do hloubky. Je také otázkou, proč byly ke komparaci zvoleny tři (visegrádské) státy středovýchodní Evropy, proč ne dva, proč ne všechny čtyři.

Zadruhé práci chybí samotná teoretická kapitola, kde by se autorka lépe vypořádala s existující literaturou, nebo alespoň ozřejmila svůj teoretický přístup. Autorka ve dvou odstavcích úvodu práce odkazuje na základní literaturu, která jí má pomoci pochopit a konceptualizovat čínský globální projekt a jak je následně aplikován v postkomunistické Evropě. Autorka dělí uvedenou literaturu na *kritickou* a *nekritickou* (k Číně), aniž by vysvětlila, co takto dosti normativně zatížené pojmy znamenají. Dále se opírá především o dvě knihy: *Osudovou past* od Gramaha Allisona (2018) a *The China Reader* od Davida Shambaugh (2016). Z pohledu teorie mezinárodních vztahů Allison tíhne k neorealistickému narativu, zatímco Shambaugh tíhne k neoliberalnímu narativu o ČLR. Autorka se s tím nemá možnost vyrovnat, přitom kdyby to

udělala, byly by další kapitoly o globálních aspiracích ČLR mnohem přesvědčivější a konzistentnější. Mnohem konzistentnější by bylo také vyrovnání se s expertními studii na Čínu a středovýchodní Evropu, které mají být základem pro pozdější komparativní analýzu. Stejně je tomu v případě mnoha konceptů, které jsou v práci uvedeny, ale jen nekonzistentně používány (dominance, hegemonie, *economic statecraft*, apod.).

Zatřetí očekávaná analýza nejde do hloubky a spoléhá především na dvě kolektivní expertní publikace, které samy komparují zmíněné země, pokládají si víceméně stejné otázky a dochází k velmi podobným závěrům. Jde o publikaci vydanou Prague Security Studies Institute (2019), publikaci vydanou Asociací pro mezinárodní otázky (AMO) od kolektivu autorů Ivany Karáskové, Tamáse Matury, Richarda Q. Turcsányiho, Mateje Šimalčíka (2018), případně vybrané publikace Rudolfa Fürsta. Vycházet z výstupů místních think-tanků, které se čínskou zahraniční politikou v regionu visegrádské čtyřky zabývají, se může zdát jako logický krok. Měla mu však v tomto případě předcházet snaha důsledněji se vyrovnat s přístupy těchto studií a obsahem jejich takzvaných expertní znalostí, pokud z jejich interpretace čínských aktivit ve středovýchodní Evropě plyne samotná analýza. S ohledem na výše zmíněné body není jinými slovy jasné, zda-li autorka opravdu provedla kýženou analýzu, nebo jen reprodukuje data, závěry a diskurz zmíněných publikací.

Z výše uvedených důvodů **nedoporučuji práci k obhajobě**. Hodnocení je tedy **neprospěla**. Zároveň se jedná o velmi perspektivní téma, proto věřím, že po tematickém zúžení a zároveň analytickém prohloubení textu může jít o velmi zdařilou bakalářskou práci.

Daniel Šitera, 15. srpna 2019, Praha